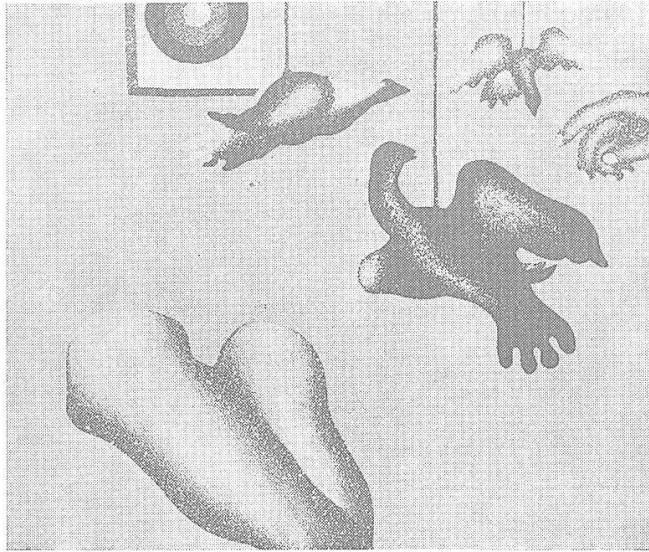

SVINJA

radio-drama
I deo

NEKOLIKO REČI O OVOJ DRAMI

1. Želeo sam da napišem takvu dramu koja bi po svim svojim bitnim karakteristikama našla mesto u onom tipu govora kakav je, verovatno, bila pradrama, drama pre Eshila. A to je čist ekstatični govor, tajanstven kao bajanje, ali saglasan sa našim unutrašnjim glasom. Nema, dakle, radnje, likovi su pre groteske karikature zato što postoje samo u svesti (ili podsvesti) onog koji govor; onog, dakle, koji jeste. Nema zapleta, nema raspleta, sve se već odigralo. Govor je metaforičan, onakav kakvim danas, valjda, govore samo deca i ludaci. Naš svakocnevni govor, onih dve stotine reči koje mi svakog dana okrećemo, pazeći, pri tom, i stideći se, da u njega ne ubacimo deset reči više, smatram veoma nepodesnim, i siromašnim, za iskazivanje tog unutrašnjeg glasa. Praviti dramu u želji da liči na pradramu, na dramu-madjiju, na dramu-pesmu, a imati, pri tom, na raspolaženju samo tih dvesta reči — eto razloga za kapitulaciju pre bitke.

Ova drama nema radnje, u njoj je sve kazivanje. U njoj nema postupnosti. Od prve do poslednje reči postoji jedno stanje, jedna ljudska situacija — a to je mržnja. Svi sporedni glasovi postoje samo kao ilustracija te mržnje. Svi glasovi služe isključivo da bi podržali glavni glas drame — glas Sina. Ovakva koncepcija omogućava Sinu da bezočno laže, da tera ostale glasove da govore samo ono što može da posluži kao dokaz opravdanosti te mržnje. Druga prednost te zamisli je u tome što niz događaja koji su se odigrali mogu da se posmatraju kao fiktivni. Ništa se nije desilo.

2. Svinja je do sada prevedena na francuski, engleski, nemački, španski, finski, mađarski i slovenački jezik.

NAPOMENA

Glas Rode Bisića je dubok i crn, gazdaški nepokolebljiv i nemilosrdan. Glas njegovog sina je slomljen, nervozan, izmučen, polulud, glas koji bazdi na duvan i rakiju. Očaj koji ga je obuzeo često mu sapliće jezik i požurjuje mu reči. Uprkos svemu, to je glas nekada sigurnog i u sebi odlučenog čoveka.

Glas svinje može da bude i muški i ženski. To je mlohat, ljugav, nizak, nenaješan, jednom reči svinjski glas, za koji bi to odmah moglo da se kaže, i ne znajući koji lik taj glas treba da predstavi u ovoj drami.

Glas babe je ili proročki povišen i zloguk ili blag i dobar.

Glas Teke kasapina je umekšan, sa svim akcenatskim osobinama govora istočne Srbije.

Glasovi žene i deteta nemaju izrazitu individualnost.

Ova drama je istinita. Rode Bisić ima oko šezdeset godina, a njegov sin oko četrdeset.

Nije nenamerno u ovoj drami to što pojedini glasovi predstavljaju više likova (baba, pop).

SIN: ... Onda su došli milicioneri, ali je pre njih, daleko pre njih, bila — svinja.

Groktanje, dobroćudno i zadovoljno.

SIN: ... Svake je noći svinja rila po dubrištu, ispod oraha. Na granu je obesila čengele, ljugave od sluzi i krvi. Ponekad je jurila Teku kasapina, sa velikom satarom u svojoj crnoj, smrdljivoj, svinjskoj ruci, i groktala od sreće što će da ga zakolje.

OTAC: ... Šta me gledate, budale...

SIN: ... kazao je Rode Bisić.

OTAC: ... Ja sam 1913. umro od kolere, kod Leskovca. Zato sam takav.

SIN: ... Ali Rode je poludeo. To svi znaju u selu. Onakav domaćin, onako imanje — i, opet, poludeo čovek. Ne ide sreća na — žito, ako se nepošteno stekne. Hiljade je svinja on prodao. I dukati, i seferini, i napoleoni, i žutice, sve se to polako slagalo u njegov crni, orahov, čifutski sanduk, koji je Stavrija kovač tako stegnuo okovima da ni Baš-Celik ne bi mogao da ga provali kada se zaključa i zakatanči. Ti zlatnici nemaju svinjski miris, iako je žuto pogana boja, boja raspadanja i truljenja. Ako i ljudske duše imaju svoj miris, onda duša Rode Bisića miriše na svinje. Ali ova svinja nema nikakve veze sa njim. Mada rije na onom istom mestu, u dubrištu, i ponekad joj se njuška zabeli od kreča. Kažu da mrtvaci jauču ako se pospu krećom.

Udarci motike. Hukanje sove. Stenjanje usamljenog kopaca.

SIN: Svinja ima ljudsku glavu. Nije moravka, iako je klot crne boje i kratke dlake, nije ni mangulica, iako joj se ponekad dlaka zakovrdža, ni berkšir ni veliki, beli jorkšir, ni resavka, ni bela holandska, ni bela švedska, ni kornval, ni bela danska. Imala ljudsku glavu, ne terajte me da vam kažem čiju glavu, o bože, ne bijte me... (usplahireno, sve brže i brže, da bi na kraju zavario i zaurlao. Odjekuju mukli udarci). ... ima ljudsku glavu, glavu Turčina, glavu ljudozdera, glavu crnca iz Somalije, poginulog u tudem ratu, nema bradu, kao jarac, aaaaah, ne bijte, mada bi mogla da je ima jer je i Rode Bisić nosio, pa posle obrijao, uz izvestan rizik, kao kad je Dobrivoje Jevtić rekao popu Zlatiću, koji je posle postao raspop Zlatić, ali ga to nije spasio pred partizanima, »Ja, pope, imam veću bradu dole nego ti gore«, pa ga pop zaklao, odmah, na licu mesta, i krv mu je tekla, kao kad zakolješ krmaču...

OTAC: (strog, s neke druge, daleke strane) ... kao kad zakolješ krmaču... kao kad zakolješ krmaču...

ŽENA: ... kao kad zakolješ...

TEKA KASAPIN: ... kao kad krmaču...

BABA: ... kad zakolješ...

OTAC: ... kao kad zakolješ krmaču...

Uplašeno groktanje svinje. Oštrenje noža. Užasna vriska krmače koju kolju. Zvonjava papaka. Škripa zuba. Dahtanje kasapina. Mir.

SIN: Svakoga sna sam je sačekivao, sa nožem, iza oraha, a ona bi me uvek prevarila, i općinila, i nateralna da se bukarimo. ... Ništa u životu, ama baš nisam učinio od svoje volje. Osećao sam da imam neku moć nad svinjom, da moram da zaustavim njenu voščebnu snagu kojom sve prlja, i pogani, i posviniuje. To je bilo jedino biće na svetu na koje sam mogao nekako da delujem.

Groktanje slično smeđu.

... Ali svinja bi se uvek izmigljivala, i naredivala, meni, iako sam ja njoj bio gospodar.

Hod konja. Rzanje. Škripa kola.

... Lane, u novembru, odneo sam dubre, pod orah. Noću. Što celo selo da gleda moje dubre? Sijale su neke modre zvezde na nebū. Bože moj, šta ja ovo radim? A zvezde sijaju, i bruje... (udaljene orgulje, sve jače i jače) i dovoliku jedna drugu kroz prostor, i udržuju se, u hor, kao kaluderice iz manastira Voznesenje, pod Ovčarom... Za koju je to zvezda vezana moja srca, zbog koje to žmirkave, drljave, krmeljive zvezdine? da teglim kao štajerski konj, i budačim ovu zemlju, i u znoju crkvam, a sreću i mir nigrde, nigrde, nigrde ne nalazim? ...

Koraci po drumu, jedan teški, drugi detinji, lepričav.

DETETE: Pogledaj kako je zvezdano nebo, tata.

OTAC: (Rode Bisić) — (tvrdio) Vidim.

DETETE: Jao, vidi, pade zvezda. Tata, pogledaj, pade zvezda!

OTAC: (odsčečio) Video sam.

DETETE: Baba kaže da uvek kad padne zvezda umre po jedan čovek. Je li to istina?

OTAC: Ne znam.

DETETE: Ona još kaže da, kada padne zvezda, to znači da je sužanj pobegao iz tamnice. I ako se neko začudi i kaže kao ja: Jao, pade zvezda, onda će da ga uhvate ključari. Je li da da nisam kazao, taj bi se spasao. Šta misliš, da li bi se spasao? Sigurno bi, kad baba tako kaže, jer...

OTAC: (grevno) Prestani, budalo.

DETETE: (tih) ... baba... kaže...

Zvonki šamar. Zatim pritajeni detinji plač, kao krvtanje šteneta.

SIN: A već sledeće noći svinja je rila pod orahom. I tako svake noći, već godinu dana, rije, bez prestanka, i njena njuška, na ljudskoj glavi, uvek je puna smrdljivih i crnih, kao usirena krv, crviča, grizača i nezajaznika, ljugave kao pužev trag, kao ljudsko seme, crviča koji zavode red u prirodi, i vraćaju meso zemlji, koje su joj dužni, i sokove, isisane i istekle, na peteljke i pupčana creva. Čujete li kako žvaču to trulo meso, i grizu ga, i krkaju, i melju, i vare, i glodu, i kidaju, i samo smrade i gade po dubrištim i groblju. Tako će jednom i mene, i neka me, neka se nažderu... žderaći nenaješni.

ŽENA: Opet mi se ucrvljalo brašno, u načvama. O ljudi moji, šta je ovo? Sve sām oprala i izribala pre tri dana, a, pogledajte, već se sve zamoljčilo. Ovo je prokleta kuća...

OTAC: Ti, snajo, možeš da skupiš prnje, ako još jednom čujem to od tebe.

SIN: Ne diraj je, tata. Nije ona kriva. Sigurno je brašno pokvareno.

OTAC: Tebe ništa nisam pitao. Ti gledaj svoja posla. Inače ču i tebe i nju, odmah. U ovaj kući ja sam gazda. Dok sam živ...

SIN: Ja sam samo rekao da je brašno pokvareno. A ti si ga kupio...

OTAC: Čuti, bre!

ŽENA: (u plasenju i tihu) Čuti, čuti.

SIN: (više) Dosta sam čutao! Nisam ja psetište, pa da se tako govoris mnom! Nisam ja derle, pa da mi deliš šamare, i vučes za uši...

OTAC: Nego što si! (iz maha uje) Evo ti! (zvoni udarac) Evo ti, na, na, kad hoćeš... (ukupnjava žene, mukli udarci)

SIN: ... Uvek sam nosio plavo ispod očiju. Plavo kao bolnička košulja, kao šljiva požegača, kao plavi patlidžan, kao ogromna modrica na butinama umetnice Silvije, one što se premetala na trapezu, u palanci, a nikada nisam

dvoноžaca i rod gnezavili među sobom, i mrze se smrtno. Ubila mog čugom, i posle pričala kako je zmija htela da je ujede. Smuk, neotrovica, dobra kao dobro dete, da ujede jednu Leticu. Dražinu... Nisam ga mrzeo ni zato što me na silu oženio, ni zato što sam uvek crkavao od posla, a on se vukao od birtije do birtije, i popio onoliko šljivovica i tamjanike, koliko vode Timokom protekne, a moje su pare to bile, moje, moje... Ili osećaju, crno

OTAC: (piano peva) Na kraj sela... čadava... meana... Iz nje... viri... glava... ili... (spori hod, saplitanje, potezalih nogu) Iz nje viri... glava nečešljana... (stane, lupa šake o vrata) Otvorite... barabe... Otvori... kurvo... jezik ču da ti iščupam... a ono kopile u Timok ču da vrljim... (lupa, bat užurbanih korača, škripa brave, zatim šarki, vrata se otvaraju) Kurvo... gde ti je štene... gde je... (krklija)...

SIN: Sve sam ja bio za njega: i kopile, i štene, i krvopija, i nesin. Sve sam to trpeo, jer sam morao. I drugi su ga trpeli. I mrzeli više od mene.

Glasovi iz daljine.

TEKA KASAPIN: A što ste se, bre, vas dvojica tako podžaveljali. Pa otac ti je, ne smeš da ga mrziš...

POP: Greh je to, sine, težak greh ti je na duši...

BABA: (ša pače) Bisići, otac i sin, na nož se spremaju...

ŽENA: Zašto ga tako mrziš?

SIN: (na jednom viknu) Zašto ga tako mrzim? I treba da ga mrzim, i treba! Moram da ga mrzim, to nije čovek, već... Možak mi je proključao na Grnčaru, a sve pare odošle na njegove čefove! U tridesetoj sam gore izgledao od bilo koje starčuge u selu! Ovo su nekada bila leđa, a sada je tu samo jedna grba puna modrog šljajma, i crvljivih, krvavih čvorica koji još uvek mrdaju. Pogledajte ovo lice — kao da je čvršća šilom šarao po njemu, tako su ove borevine duboke! Jesu li ovo ruke ili osušene grane po kojima vijugaju žile kao crkli zelimbaci! Gde mi je snaga! Pustinja sam ja, a ne čovek! (uzbudo dahu) ... (smiruje se) Mrzeo sam ga, i još ga mrzim, što mi nije dao da nastavim školu, i sad budem gospodin čovek. Sve mi je pokvario u životu, i sve bih mogao da mu oprostim, ali to neću. Nije da neću, ne mogu. U sedmom razredu gimnazije me pozvao iz varoši, i rekao:

OTAC: Ja, sine, više nemam para...

SIN: ... a imao je prokletnik, za kurve i špekulacije, za sve je imao samo za mene nije. Petnaest duktata je dao Milici udovici, i to maminih, iz mira. Čak je nije ni slagao gde su njeni duktati. Najlepša kuća u varoši, sta mislite čija je? Njegove kurve, one raspuštenice Nikodime, iz Aleksinca. A za poslove da ne pričam. Sve sam petice imao, žute, jednu do druge, a on me pozvao iz varoši, i rekao:

OTAC: Ja, sine, više nemam para. Ti me, bogami, dosta koštaš. Dva metra drva, deset sušenica, dva vanca belog luka, džak brašna, kaca kupusa, pasulj, krompir, slanina, plus pare za twoje knjige i sveske — sve je to dajem, od tebe nemam baš bogzna kakve koristi...

SIN: Kako neštaš? Pa zar nisam najbolji u školi? Zar nisam najbolji?

OTAC: Ama ko te to pita? Ništa ja od toga nemam što si ti najbolji u školi. Kad bi ti mogao te petice da prodas, a ovako ničemu ne koriste...

SIN: Ali ne mogu sada da koriste! Isplatiće mi se tek kad nešto završim, za nekoliko godina...

OTAC: E, moj sinko. Pitanje je da li će ja moći to da čekam.

SIN: Dočekaćeš, sigurno da ćeš da dočekaš! Vratiti ti sve do poslednjeg dinara!

OTAC: Batali to. Nego idi danas u čaršiju, da prebacis stvari...

SIN: Ali, tata, ja moram da nastavim...

OTAC: ... te da već jednom počneš da zarađuješ hleb nasušni. U tvojim godinama ja sam već uveliko špekulirao svinjama. Groš na groš sam, šedio, i vidiš, ne mogu da se požalim. Imam sve.

SIN: Svinjo jedna! Ti si prava svinja!

OTAC: Šta sam ja?

SIN: Svinja, (ponavlja se, potpuno isto, kao na pokvarenoj ploči.)

OTAC: Šta sam ja?

SIN: Svinja.

OTAC: Šta sam ja?

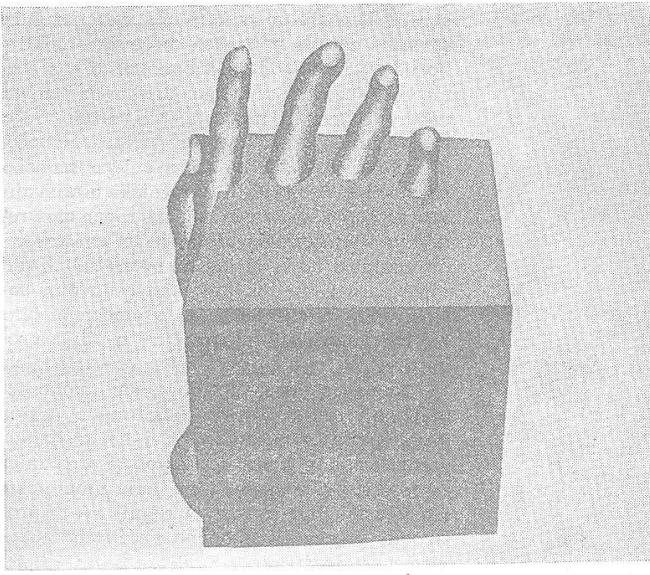
SIN: Svinja.

Dirk na klaviru, tanki zvuk kao prestrašeni uzvik lastavice.

BABA: Zanemoćalo se, kud će grde... Ne mogu više da trčim, ni rezu na oboru ne mogu da podignem. Trči sinko, vidiš da opet odoše u kukuruz... I kežu vratiti, i kežu, vidiš da ga nema.

DETETE: (Topot koraka. Dotrčava. Zadihanje.) Babo, nema ga nigde...

BABA: Trči, sinko, nadi ga, prebiće te otac. Poplaviceš kao šljiva, od batina. (Sve zlobobrije, kao buljina) Trči nesmajnije, trči, sinji kukavče, trči, crni crnjane, trči, slomivrate, trči, nadi tu aramiju, da ti otac kožu na bubenj ne razapne, da te arslanima ne bac, trči, uštvo jedna, trči izrode, ne lomi kukuruze, ne gazi vreže, (sve brže) ne gazi zemlju, leti nad njivom, leti nad bregom, preko neprelet-gore, preko neprohod-šume, ne sklapaj krila, ne prestaj da mašeš, kamena ti krila, akо su kamena, neka su kamena, dugačak je let... (zvuk trčanja, prelaska na slijedajući dio i ne znači da je detektibilno) (Nastavak u sledećem broju)

saznao da li je to od mnogobrojnih padanja na strugotinu pred publikom, u šatru, ili isto tako mnogobrojnih padanja muških ručerdi, i pesničetina, i hrapih, nažuljenih dlanova, po njenom trbuhi, i nogama...

Motiv muzike iz cirkusa.

TEKA KASAPIN: ... ih, što nemam pare, sve bi dal za nju. Srce bi iščupal, joj, samo malko da mi je...

SIN: Teka kasapin je dug živeo u našem selu, i uvek je bio onaj isti svrliški, podmukli, kasapski ortak Rode Bisića. Bili su drugovi, iako je jedan bio prebogati trgovac i čorbadžija, a drugi bezdinarač za vječnaja vremena... Samo su se jednom posvadali, oko te iste Silvije, za koju je Roda uhranio i prodao čitavo malo krdo svinja. Teka njoj nije imao šta da ponudi osim jedne masne, ulubljene, i tupe, od silne upotrebe, satare...

TEKA KASAPIN: E, neka ti je prokleta, krmku jedan, neka se u vepru premetneš, dabogda da zagrokčeš, kako krm, kad sve možeš da kupiš, i da imas, a ja ništa, prokletinju...

SIN: Roda Bisić je klapo svinje po selu kad bi Teka bio zauzet. Iako nije znao šta ima, i koliko, klapo je što nije htio da plati drugom, grdi je bio cicijaš od nekog Čivutina. Kako je on to smešno radio, ha ha, kako to sмеšno činio, ha ha, i nevesta, i što je najčudnije, uha ha ha (smeħ, sve nenormalniji, sve grčevitiji, koji guta reči, i zamagljuje misli)... sekirom, ha, ha, kao da je brav, ha, ha, kao da svinja ima dušu koju vo ili krava imaju, uhuhuhu, sekirom... klapo svinje sekironi... bogataš, pa sekironi.

TEKA KASAPIN: Ama, gazda-Rodo, lud li si, il' su ti čavke mozak popile, kvo to rabotis, ako Boga znaš?

OTAC: Gledaj svoja posla, a ja ču da radim ono što mi je čef.

TEKA KASAPIN: Pa kvo sekironi kolješ, uzmi nož. S'g će beli svet da se skupi, bruka u narod...

OTAC: Ako ne prestaneš da žvačeš, tebe ču da gađam sekironi. Šta se koga, tiče šta radim, i kako radim? A ti, samo pisni. Samo pisni pa ćeš videti svog Boga.

TEKA KASAPIN: Dobro, gazda-Rodo, kako ti veliš. Neću u tvoje poslove da se pačam. Uman si čovek... valjda.

SIN: Hoću da me razumete. Nisam ja mrzeo Rodu Bisiću zato što mi je bio otac, i zato što je poludeo; pa sam morao da radim u polju, i zato što je bio kao smuk, naša stara zmija kućanica, koja nam je čuvala vino, u poljani Zmajevcu, jedino, koja nam je posle rata ostala, povije Rgoškog dola, i koju je Letica Dražina ubila močugom. A voleo sam tu zmiju, mada pre toga nisam ni slatio da jedan čovek može da voli zmiju, toliko su se rod